

اثر مهار آب رودهای غرب کشور بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران

رشید خلف زاده^۱

عزت الله عزتی^۲

کاظم جاجرمی^۳

چکیده:

موضوع قدرت مورد توجه متخصصین جغرافیای سیاسی و سیاستمداران هست جغرافیا یکی از عوامل قدرت بوده که با تأثیر بر سیاست، اقتصاد، فرهنگ و... بر قدرت ملی تأثیر دارد و در صورت بهره برداری بهینه بر کلیه ابعاد قدرت، بخصوص قدرت نرم کشورها تأثیرگذارند. رودها به عنوان یکی از عوامل جغرافیایی مهم در کم و کیف قدرت ملی کشورها تأثیر دارند. کشورمان در سالهای اخیر به دلیل تغییر اقلیم، خشکسالی، تحریم، نیاز به امنیت غذایی، توسعه و اشتغال پایدار برای مناطق مرزی غرب کشور و...، طرح های مهار آب رودهای غرب کشور را انجام داده و می دهد. هدف این پژوهش واکاوی اثرات مثبت و منفی طرح های مهار آب رودهای غرب کشور بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در ابعاد داخلی و خارجی است. و بنا دارد به این سوال پاسخ داده شود که اثرات مهار آب رودخانه های غرب کشور بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران چگونه است؟ این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی انجام شده و شیوه جمع آوری اطلاعات اسنادی و کتابخانه‌ای است نتایج نشان می دهد طرحهای مهار رودهای غرب کشورمان می تواند بر قدرت نرم کشورمان در ابعاد داخلی و خارجی اثرات مثبت یا منفی داشته باشد. به همین خاطر برای رسیدن به مقصود مطلوب نیاز به مدیریت عالمانه ای می باشد که در راستای این منظور براساس داده های بدست آمده پیشنهادهای ارائه می شود.

کلید واژگان: رودها، غرب کشور، ایران، قدرت نرم.

۱. دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. دانشیار جغرافیای سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)
ez.ezati20@gmail.com

۳. دانشیار جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران، تهران، ایران.

مقدمه

قدرت عامل حیات و بقاست و موجود فاقد آن محکوم به فنا است لذا گزینه میل به بقای حیات، انسان را وادار به کسب قدرت می‌کند. بطورکلی قدرت عبارت است از عواملی که یک بازیگر را قادر می‌سازد تا رفتار بازیگران دیگر را که در راستای منافع مورد نظرشان قرار دارد تحت نفوذ قرار دهد. قدرت ملی به عنوان مفهومی ژئوپلیتیکی یک ویژگی و صفت جمعی افراد یک ملت را منعکس می‌نماید برای تشخیص و سنجش قدرت ملی یک کشور نمی‌توان بر روی یک عنصر به تنهایی تکیه کرد بلکه قدرت ملی دارای منشأ و مبادی گوناگونی است که در یک کارکرد جمعی به تولید قدرت ملی می‌پردازند. (حافظ نیا، ۱۳۸۶: ۱۸).

یکی از حوزه‌های اصلی تاثیرگذار در قدرت ملی عوامل جغرافیایی است. بطورکلی رابطه جغرافیا با سیاست و قدرت به گذشته بر می‌گردد. در یونان قدیم ارسطو و در دوره قرون وسطی دانشمندانی نظیر مونتسکیو، در قرن نوزدهم جغرافیدانانی چون کارل ریتز و فردریک راتزل به مباحث مربوط به جغرافیا و سیاست پرداخته‌اند. در دوره اسلامی نیز دانشمندانی نظیر ابن خلدون به مطالعه رابطه بین عوامل جغرافیایی و محیط طبیعی با سیاست پرداخته‌اند. (میرحیدر، ۱۳۸۱: ۵). بر این اساس بخشی از عوامل و سرچشمه‌های قدرت در جغرافیای هر کشور قرار دارد و از همه مهم‌تر اینکه خصایص جغرافیایی غالباً نقش بنیادین را در شکل‌گیری سایر عناصر قدرت، اقتصادی، سیاسی، نظامی، فرهنگی، فناوری بازی می‌کنند. لذا جغرافیا از اهمیت خاصی در بررسی و تحلیل قدرت ملی یک کشور برخوردار است.

توانایی ایجاد رضایت در مخاطب به وسیله ایجاد جذابیت در فرهنگ و سیاست‌های داخلی و خارجی از طریق متقاعد کردن، همان قدرت نرم است. که در برابر شیوه آمرانه در قدرت سخت به کار می‌رود توجه به این نکته لازم است که منابع مختلف قدرت نرم می‌تواند در هر کشوری وجود داشته باشد. (عباسی سرمدی و آید، ۱۳۹۶: ۱۵۴). آنچه حائز اهمیت است، نحوه استفاده از ابزارها و شیوه‌های بکارگیری قدرت نرم است. حفظ و ارتقاء قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، نیازمند شناخت و به کار بستن منابع نرم افزاری در داخل و خارج از کشور است. (باقری، ۱۳۸۷: ۲۲).

همانطور که ذکر شد یکی از عوامل ایجاد قدرت جغرافیایی است. شرایط جغرافیایی برای کشورها بسترهای را به وجود می‌آورد که سیاستگذاران هر کشور می‌تواند با استفاده از آنها

رویکردهایی اتخاذ کند که منافع مردمان کشورش را تأمین و قدرت ملی شان را افزایش دهند یکی از این ویژگی‌ها رودخانه‌هاست. کشور ایران دارای ابعاد مختلف از قدرت سخت، نرم و هوشمند است. یکی از ابزار قدرت نرم سیاست‌های آن است که قدرت منطقه‌ای کشورمان را گسترش داده است جبهه استکبار برای مهار این قدرت رو به گسترش سعی نموده با اتخاذ سیاست جنگ نرم در ابعاد مختلف کشورمان را در تنگنا قرار دهد لذا در سال‌های اخیر با جنگ اقتصادی و عملیات روانی سنگین دشمنان روبرو شده است مزید بر این تغییراتی در اقلیم دنیا بوجود آمده و نیازهای داخلی کشور نیز افزایش پیدا کرده است لذا برای مقابله با این جنگ نرم سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و پاسخگویی به نیازهای داخلی خود باید با اتخاذ سیاست‌های از امکانات ملی خود حداکثر بهره را ببرد یکی از این ابزار، وجود رودهای غرب کشور هست که بهره برداری مناسب از آنها ضمن کمک به اشتغال و توسعه پایدار و امنیت غذایی، در این جنگ اقتصادی، سیاسی می‌تواند نبرد نرم افزاری دشمن و تجزیه طلبان قومی و مذهبی را در ناکارآمدی نظام خنثی کند. لذا در ضرورت و اهمیت پژوهش دلایل زیادی می‌توان برشمرد از جمله اینکه به دلیل افزایش دما، تغییرات اقلیمی، خشکسالی و محدودیت منابع آب شیرین، افزایش جمعیت، توسعه صنعت، کشاورزی، آمایش سرزمینی در مرزهای غرب کشور، حضور اقوام مختلف در غرب کشور که مطالبه آب بیشتری از حاکمیت می‌کنند لذا این عوامل نیاز به بهره برداری بیشتر از آب این رودخانه را بیشتر از گذشته کرده است مزید بر این یکی از علل وقوع تنش در روابط ایران و عراق از بدو استقلالش مرز و رودخانه‌ها مرزی بوده است و اهمیت بالایی هست که منابع آب منبعث از رودهای غرب کشورمان برای توسعه مناطق شرق کشور عراق دارند. لذا این کشور به مهار منابع آب رودهای غرب کشور معترض هست این در حالی است که در حال حاضر روابط حسنه‌ای بین عراق و ایران برقرار هست و اکثر گروه‌های ذی نفوذ در آن همسو با محور مقاومت هستند و در جنگ سیاسی و اقتصادی یکی از هم‌پیمانان اعتقادی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، نظامی و ارزشی) اصلی کشورمان می‌باشند بنابراین با توجه گروه‌های در عراق هستند که تلاش دارند هم‌پیمانان نظام اسلامی را در عراق، دچار تنگنا قرار دهند و به سوی واگرایی با کشورمان رهنمون کنند و نفوذ نرم کشورمان را در موضع ضعف و عقب نشینی قرار دهند لذا مجموعه این عوامل باعث می‌شود اهمیت مهار آب رودهای غرب کشور، دچار پیچیدگی بالایی شود و نیاز هست با مدیریت مناسب طرح‌های منابع آب، زمینه رضایت و

افتتاح سازی از سیاست های کشورمان را هم در داخل و هم در خارج از کشور را فراهم نمود و با منابع آب که در حال حاضر کمبود آن به یکی از ابرچالش های کشور تبدیل شده است برای دستیابی بیشتر به قدرت نرم برای کشورمان بهره برداری نمود. هدف نگارنده آن است با توجه به اهمیت منابع آب و در پی داشتن تبعات متعدد اقتصادی، فرهنگی، زیست محیطی، سیاسی و نهایتاً امنیتی که دارد با مدیریت بهینه مهار منابع آب رودهای غرب کشور و اثر آن بر قدرت نرم کشورمان پرداخته شود و با راهکارهای مناسب در جهت استفاده بهینه از ظرفیتهای رودخانه های غرب کشور برای حصول امنیت و توسعه پایدار، کمک به همگرایی ملی و همگرایی بین دو کشور ایران و عراق، و افزایش قدرت نرم کشورمان اقدام نمود. در این پژوهش مبنا این است که به این سوال پاسخ داده شود، اثر مهار آب رودخانه های غرب کشور بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران چگونه است؟ این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است و شیوه جمع آوری اطلاعات کتابخانه ای می باشد. نتایج نشان پژوهش نشان می دهد طرحهای آبی کشورمان می تواند با ایجاد ثروت آفرینی، توسعه پایدار و ایجاد رضایت مندی و اعتبار افزایشی حاکمیت در مقبولیت و مشروعیت بیشتر حکومت مرکزی، بر قدرت نرم کشورمان در ابعاد داخلی و خارجی اثرات مثبت داشته باشد که در نهایت نتایج آن بر قدرت نرم کشورمان بیاافزاید اما در صورت نبود مدیریت فرهمندانه موجبات ایجاد خسارت در ابعاد داخلی و خارجی برای کشورمان می شود. لذا بر اساس نتایج بدست آمده پژوهش، پیشنهادهای را برای اجرای مناسب این طرحها ارائه می شود تا کمترین تبعات منفی و بیشترین اثرات مثبت بر قدرت نرم ملی داشته باشند.

پیشینه پژوهش: در راستای این موضوع پژوهش های متعددی انجام شده است که به اختصار به آنها اشاره می شود. مقاله بررسی هیدروپلیتیکی حوضه های غرب کشور توسط محمدحسن نامی و علی محمدپور در مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای سال ۱۳۸۹ به نگارش درآمده است. پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان تأثیر هیدروپلیتیک اروندرود بر مناسبات آینده ایران و عراق توسط آقای مهدی رحیمی، سال ۱۳۹۰، در دانشگاه امام حسین به نگارش درآمده در این پایان نامه با بررسی وضعیت اروندرود از گذشته تاکنون و اهمیت آن برای دو کشور و مشکلات جغرافیای عراق پیشنهادهای را برای جلوگیری مجدد افزایش تنش بین دو کشور ارائه داده است. مقاله آمایش مناطق مرزی با تأکید بر ایران نوشته محمد حسن نامی، سال ۱۳۹۱، در فصلنامه نگرش نو در جغرافیای انسانی به چاپ رسیده است. هدف از نگارش مقاله ضمن تبیین

جایگاه آمایش عناصر و مؤلفه آن است به عبارت دیگر اگرچه توسعه نیافتگی در مناطق مرزی که منجر به ناامنی می شود اثرات خود را بر توسعه نیافتگی ناامنی در کل کشور می گذارد. مقاله ای با عنوان چالش های هیدروپلیتیک ایران و عراق با تأکید بر ارون درود به قلم محمدعلی میرزایی ۱۳۸۸ به نگارش در آمده است در این مقاله عنوان شده است که سرازیر شدن آب های سطحی از مرزهای ایران به کشورهای همسایه از جمله عراق بخش بزرگی از این منابع را از دسترس خارج می کند همچنین در گذشته اشتراکات فرهنگی و مذهبی ایران و عراق مانع از کشمکش و برخورد میان آنها بر سر منابع آب نشده است. مقاله تحلیل قدرت و منابع تشکیل دهنده آن از دیدگاه جوزف نای (سخت، نرم و هوشمند) سال ۱۳۹۷ در دو فصلنامه قدرن نرم به چاپ رسیده است در این مقاله تمامی ابعاد قدرت از دیدگاه نای تحلیل شده است. در کلیه مواردی که اشاره شد به موارد هیدروپلیتیکی در غرب کشور اشاره شده است ولی به اثر مهارت آب رودخانه های غرب کشور و اثرات آنها بر قدرت نرم اشاره نشده و در این حوضه با این دیدگاه تاکنون هیچگونه فعالیت پژوهشی صورت نگرفته است. اما در این پژوهش اجرای این طرح ها با قابلیت های آنها بر قدرت نرم مورد توجه قرار گرفته است.

ادبیات پژوهش:

قدرت

در زبان فارسی واژه های مترادف یا دربردارنده مفهوم قدرت زیادند. این واژگان عبارتند از: نفوذ، توانایی، نیرو، فشار و... که متضمن داشتن نوعی توانایی و برتری کسی بر کسان دیگر است. (ابوالحمد، ۱۳۷۶: ۷۳) قدرت عامل حیات و بقا است، بنابراین محبوب انسان ها، گروه ها و دولت هاست. موجود فاقد قدرت محکوم به فنا است و غریزه میل به بقای حیات، انسان را وادار به کسب قدرت می کند. همانطور که پول نیروی محرک و حافظ بقای دنیای اقتصادی است، قدرت نیز ابزاری در اختیار سیاست است. بطور کلی دو رویکرد عمده به مفهوم قدرت وجود دارد. رویکرد نخست، قدرت را هم چون کالایی تعریف می کند که می توان آن را تصاحب کرد و در مالکیت خود در آورد. این رویکرد مبتنی بر فکر سنتی است که ریشه در عقاید توماس هابز و ماکس وبر دارد. رویکرد دوم بر این مبناست که قدرت چیزی نیست که بتوان مالک آن شد. برنولاتور می گوید: تا زمانی که شما صرفاً بطور بالقوه از قدرت برخوردار

باشید، در واقع فاقد توان و قدرت هستید و چیزی رخ نخواهد داد. قدرت صرفاً در صورت به اجرا گذاشته شدن وجود می یابد و مستلزم ادغام و ترکیب منابع و عناصر مختلفی است. (حافظ نیا، ۱۳۸۶: ۲۰).

جغرافیای سیاسی

انسان و محیط دو قطب اصلی مطالعات جغرافیایی اند و فعالیت انسان بر زیربنایی از ترکیبات فیزیکی و طبیعی استوار است و این دو عنصر با توجه به ویژگیهای خود بر هم تاثیر گذارده و از هم متأثر می شوند. جغرافیای سیاسی به مطالعه واحدهای متشکل سیاسی و فرایندهای سیاسی می پردازد. جریان فرایند سیاسی در بستر طبیعت، روابط متشکل های سیاسی مبتنی بر بنیادهای جغرافیایی حتی اتخاذ سیاستهای مبتنی بر واقعیتهای جغرافیایی که تحت عنوان ژئوپلیتیک در جهان امروز متداول است، در چارچوب مطالعات جغرافیای سیاسی قرار دارد. (بدری فر، ۱۳۸۸: ۱۰).

قدرت ملی

تعاریف زیادی از قدرت ملی ارائه شده است. از نظر حافظ نیا قدرت ملی عبارت است از توانایی قابلیت و ظرفیت یک دولت و یک کشور برای استفاده از منابع مادی و معنوی خود با هدف اعمال اراده ملی و تحصیل اهداف و منافع ملی. افشردی و مدنی معتقدند که قدرت ملی بر اساس مؤلفه های ساختاری وزن ژئوپلیتیک تولید شده و در نهایت منزلت ژئوپلیتیکی کشور را شکل می دهد. کالینز استراتژیست آمریکایی، قدرت ملی را مجموعه ای از تواناییهای بالقوه و بالفعل یک کشور تعریف می کند که از توانایی های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، علمی، تکنولوژیک و نظامی آن کشور ناشی می شود. (حافظ نیا، ۱۳۷۹: ۲۴۵).

انواع قدرت

قدرت سخت

در اندیشه نای قدرت سخت را می توان قدرت کمی دانست. تحلیل گران گوناگون سال ها برای دست یابی به فرمول های برای کمی کردن قدرت در مناسبات جهانی و سنجش کوشیده اند

مفهوم قدرت سخت متعلق به دورانی است که دیدگاه رئالیستی در مورد شرایط و اوضاع حاکم بر محیط بین المللی وجود داشت و میزان عده و عده نظامی بازیگران و غنای زرادخانه هایشان سنگ محک قدرت آنها به شمار می آمد به عبارت دیگر دولت ها مقوله قدرت ملی را در قالب توانمندی نظامی شان عینیت می بخشیدند. (نای، ۱۳۹۲: ۲۴). عاملی چون قابلیت اقتصادی گاه مثابه منبع قدرت سخت و گاه به مثابه قدرت نرم به کار گرفته شده است این نکته زمانی پیچیده تر می شود که بدانیم چه توانمندی نظامی و چه اقتصادی هر دو ممکن است به نحوه بکار گرفته شوند مه به مثابه منبع قدرت نرم عمل کنند. (قنبرلو، ۱۳۹۰: ۹).

قدرت هوشمند

تحلیل و نقد مفهوم قدرت از سوی نای پس از اشاره به قدرت نرم متوجه مفهوم قدرت هوشمند می شود علت مطرح شدن قدرت هوشمند از سوی نای، ناکارآمدی و محدودیت به کارگیری قدرت سخت و نرم است کار ویژه خاص هر کدام از این دو نوع موجب به وجود آمدن مشکلات زیادی برای کشورها در راه کسب منافع خویش است نای در خصوص ناکارآمدی قدرت سخت صرف می نویسد فرآیند تبدیل قدرت از منابع به نایج رفتاری، یک متغیر میانی حساس و تعیین کننده است بر خورداری از منابع قدرت ضامن کسب نتایج دلخواه در همه شرایط نیست لازمه تبدیل منابع به قدرت ملموس، به مفهوم کسب نتایج دلخواه در همه شرایط نیست. لازمه تبدیل منابع به قدرت ملموس به مفهوم کسب نتایج دلخواه، راهبردی بهینه و مدیریتی مدبرانه است. آنچه من آن را قدرت هوشمند می دانم. (نای، ۱۳۹۲: ۳۰).

قدرت نرم

با نگاهی اجمالی در باب تعاریف ارائه شده از قدرت می توان تغییر پارادایم قدرت سخت افزاری را به جنبش نرم افزاری را مشاهده کرد و به عبارت دیگر واقعیت های کنونی نشان دهنده آن است که تأکید صرف بر قدرت افکنی، موفقیت پایداری را در بر ندارد و به اعتقاد بسیاری از دانشمندان، قوی ترین کشورها همواره، قوی ترین باقی نخواهد ماند مگر آنکه قدرت خود را به حق تبدیل کنند. ترجمان این گفته، تبدیل قدرت سخت به قدرت نرم است. قدرت نرم نیز بعد نامحسوسی، غیرمادی و نرم افزاری دارد و متکی به جهات ذهنی و مجموعه باورها، ارزش ها

و بایسته‌هایی است که بر پایه عناصری در درونشان یعنی ذهن و قلب افراد (حوزه ادراکی- احساسی) شکل می‌گیرند و تجلیات عینی آنها را که در اعمال و رفتار انسانی نمودار می‌گردند جهت می‌دهند. این بعد از قدرت، توانایی شکل‌دهی به توجیهات دیگران است و جنس آن از نوع اقتناع. (سرمدی و آبیید، ۱۳۹۶: ۱۵۹).

قدرت نرم به آن دسته از قابلیت‌ها و منابع یک کشور چون فرهنگ آرمان یا ارزشهای اخلاقی، اقتصادی و سیاسی اطلاق می‌شود که به صورت غیر مستقیم بر منافع یا رفتار دیگر کشورها اثر می‌گذارد. قدرت نرم توجه به اشغال فضای ذهنی شهروندان از طریق ایجاد اقتناع است و هدف آن در درجه نخستین افکار عمومی کشور است. در قدرت باید دید دنیا چگونه به ما می‌نگرد، نه این که ما چگونه به دنیا می‌نگریم. توانایی ایجاد رضایت در مخاطب به وسیله ایجاد جذابیت در فرهنگ و ارزش‌ها و حتی سیاست خارجی از طریق متقاعدکردن، همان قدرت نرم است. از این دیدگاه قدرت نرم منجر به کاهش هزینه‌های اقدام و همچنین مشروعیت بخشی به اقدامات سیاسی خواهد شد. (سلیمانی پورلک، ۱۳۸۶: ۸). قدرت نرم به بیان نای به این معناست که کاری کنیم که دیگران آنچه را طلب کنند که ما می‌خواهیم. این چهره قدرت را می‌توان قدرت غیرمستقیم یا رفتار جذب‌کننده قدرت نامید. ترکیب قدرت اقتصادی مستقیم و غیرمستقیم است که هم از راه ترغیب و فشار اقتصادی در راستای کسب منافع یک دولت به کار گرفته می‌شود و در راستای رسیدن به اهداف خود از طریق شکل‌دهی محیط فعالیت و رفتارهای ممکن توسط دیگران به طور مستقیم بر رفتار آنها تأثیر می‌گذارد. قدرت نرم بنیاد زیرساخت و جوهری اصلی امنیت همه جانبه یک نظام سیاسی است. (نایینی، ۱۳۸۹: ۲۷). تا قبل از طرح نظریه قدرت نرم از سوی جوزف نای تعریف قدرت حول محور توانایی و اراده بر انجام کار یا تحمیل خواست خود به طرف مقابل تعریف می‌شد. نای با نگاهی نو و موشکافانه به قدرت در ورائی دوران رئالیستی روابط بین‌الملل، مفهوم قدرت نرم را مبتنی بر اقتناع و تولید جذابیت بکار برد اهمیت اندیشه نای در حوضه قدرت نرم بر این استوار است که شرایط امروزی، کشورها را وادار به اعمال اشکال جدید قدرت کرده است و با در نظر گرفتن عناصری چون، زمان، هزینه، وجهه بین‌المللی، اولویت یافتن همکاری و گستردگی و پیچیدگی ارتباطات و افزایش اطلاعات، کشورهای را به سمت نگاه نو به موضوع قدرت کشانده است. بنابراین امروزه همه دولت‌ها بخصوص آنهایی که بصورت بالقوه دارای منابع متعدد قدرت هستند، سعی بر شناسایی منابع

قدرت خود دارند و هدف آنها استفاده بیشتر از منابع قدرت نرم برای نیل به اهداف خود است. تحلیل و ارزیابی نظریات نای در حوضه مفهوم قدرت، نشان دهنده این موضوع است که در دوران جدید در واقع عرصه ظهور قدرت محدود نشده بلکه شکل و کیفیت اعمال قدرت تغییر کرده است. از دیدگاه نای منابع قدرت نرم هر کشوری تا حد زیادی ریشه در سه منبع بنیادین دارد: فرهنگ، ارزش های سیاسی، و سیاست خارجی. (شهرستانی، ۱۳۹۱: ۱۰۵).

روش های قدرت نرم

دو روش مهم تولید قدرت نرم وجود دارد روش ساختاری و غیر ساختاری، روش غیر ساختاری در تولید قدرت نرم ایران عبارتند از: تولید قدرت بر اساس سمبل ها و نمادهای عمومی، تولید قدرت بر اساس اقتدار رهبری فرهنگد (قدرت کاریزمایی) تولید قدرت بر مبنای ولایت دینی، تولید قدرت بر اساس نفوذ و اقتدار نخبگان، تولید قدرت بر اساس ترغیب و مراقبت عمومی، تولید قدرت اجتماعی پایدار و قوی، استفاده از روش ساختاری به تنهایی کفایت نمی کند و استفاده از روش غیر ساختاری می تواند جایگزین دیگر روشها شود. آنچه مهم است ترکیب روش های مذکور است. ترکیب روش ها با یکدیگر و تولید قدرت به وسیله تجهیز همه منابع ممکن و با استفاده از تمامی روش های مذکور است کاربرد قدرت نرم در نگرش جوزف نای در شرایطی از اهمیت لازم برخوردار است که بتوان پیوندی ارگانیک بین موضوع قدرت نرم و سخت ایجاد کرد. (التیامی نیا و تقوایی نیا، ۱۳۹۵: ۱۸۲).

ارکان قدرت نرم

قدرت نرم بر چند رکن استوار است: *رتال جامع علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*

۱. باورها و ارزش ها: باورهای اخلاقی و ارزشی و اعتقادی مردم می تواند در جهت حفظ نظم و اتحاد به کار گرفته شود و زمینه تقویت مشارکت امنیتی مردم را فراهم کند تا بدین وسیله با دولت و نظام حاکم احساس وفاق و همدلی کنند.
۲. اعتماد: اعتماد که جانمایه سرمایه اجتماعی است یکی از ارکان قدرت را تشکیل می دهد. اعتماد اجتماعی بر انتظارات، تعهدات اکتسابی و پای بند شده به لحاظ اجتماعی دلالت دارد که افراد نسبت به یکدیگر و نسبت به سازمان ها و نهاد ها مربوط به زندگی اجتماعی شان دارند.

۳. **اعتبار:** ضلع دیگر قدرت نرم اعتبار است. اعتبار همواره مدنظر قدرت ها بوده و لذا اندیشمندان روابط بین الملل آن را به عنوان یک منبع مستقل قدرت به شمار می آورند البته اعتبار ناشی از عوامل مختلفی از جمله حسن انجام وظایف و کارآمدی و... می باشد در قدرت نرم اعتبار و اعتماد، مهمترین منابع قدرت نرم و اقناع و توجیه مهمترین شیوه ها و تبلیغ و اعلام مهمترین ابزار های تاثیرگذاری تلقی می شوند. (باقری، ۱۳۸۷: ۲۷).

هیدروپلیتیک: هیدروپلیتیک به مطالعه اثر تصمیم گیری های مربوط به استفاده از آب در شکل گیری های سیاسی در روابط میان کشورها با یکدیگر یا روابط میان دولت ها و مردم حتی در داخل یک کشور می پردازد (مجتهدزاده، ۱۳۸۱: ۱۳۱). از این رو با قبول مفاهیم جدید هیدروپلیتیک احتمالاً قادر به دستیابی به این اهداف خواهیم شد که این امر خود باعث گسترش کاربرد آن از سطح امنیت کشورها به توسعه کشورها و استفاده از منابع آب در سطوح ناحیه ای، ملی و محلی می شود به هر حال به طور کلی باید گفت که اهداف توسعه ای و امنیتی مورد انتظار از همکاری بین کشورهای با منابع آب مشترک، نیاز به فهم و آگاهی بیشتری دارد. بنابراین امروزه منابع آب موجبات تنش هم در درون کشورها و هم در روابط بین کشورها را فراهم آورده است و در واقع آب تبدیل به یک عامل تأثیرگذار در مسائل داخلی و خارجی شده است با توجه به مطالب بالا هیدروپلیتیک در مقیاس های مختلفی از محلی، ملی، منطقه ای تا بین المللی ظاهر می شود دیدگاه های عمده در هیدروپلیتیک عبارتند از آب و کشمکش، آب و محیط زیست، آب و امنیت، آب، فرهنگ و جامعه، آب و اقتصاد، مسائل حقوقی و فنی هستند. (ممتاز، ۱۳۷۶: ۳۸).

رودها:

رودها حائز مزیت جغرافیای اند که بستری برای تقابل و یا همکاری بین دولت ها محسوب می شوند. در صورت تقابل و منازعه بر سر ارزش جغرافیایی بحران ژئوپلیتیکی به وجود خواهد آمد که به دشواری قابل بر طرف شدن می باشد. کشورمان با داشتن چندین رودخانه مرزی بین المللی همواره با مسائل هیدروپلیتیک و بحران ژئوپلیتیکی برآمده از آنها روبرو بوده است. در دنیا دو نوع رود وجود دارد که عبارتند از روهای داخلی که در بستر سرزمینی یک کشور جریان دارند و ابتدأ و انتهای مسیر رود در همان کشور است. اما رودهای بین المللی شامل رودهای می شوند

که میان دو یا چند کشور جریان دارند که با توجه بزرگی رود و میزان حجم آب آن از دیدگاه دفاعی، حقوقی، زیست محیطی، جغرافیایی، اقتصادی، امنیتی و... مورد توجه و بررسی قرار می گیرند. (بای، ۱۳۸۴: ۴۵).

یافته های پژوهش:

ویژگی های جغرافیایی قلمرو پژوهش:

وضعیت منابع آب در ایران: وضعیت ایران در نیم کره شمالی و واقع شدن آن در منطقه معتدله و کمربند صحرایی زمین، اقلیم چهار فصل و صحرایی به آن بخشیده است و تحت تأثیر عوامل درونی و بیرونی ساختار اقلیمی خاصی را به وجود آورده است در اثر ترکیب این عوامل الگوهای اقلیمی متنوعی در ایران پدید آمده است. رودهای مرزی ایران شامل ۸۹ رودخانه می شود که از این میان ۱۷ رود مشترک با کشورهای همجوار ۴ رودخانه ورودی و ۶۸ رود خروجی از کشور است ۱۷ رود مشترک مرزی اعم از فصلی و دائمی را شامل می شود که ۱۲۲۷ کیلومتر از مرزهای ایران را تشکیل می دهند. در منطقه غرب کشور نیز که حوضه آبریز رودخانه های مرزی ایران و عراق از آن سرچشمه می گیرد جریانات باران زای غربی تعیین کننده شرایط اقلیمی این حوضه هستند. بیشترین بارش و رودهای بزرگ ایران در غرب کشور هستند میانگنی بارش در منطق کوهستانی زاگرس بیش ۵۰۰ میلیمتر است که بیش از دو برابر میانگین کشوری است توزیع نامتعادل در بارش و توزیع آب مشکلات عمده ای را برای کشور به وجود آورده است که با فرایند رشد جمعیت و خشکی آب و هوا در آینده با بحران آب روبرو خواهد شد. بنابراین تجدیدنظر جدی در خصوص سیاست های خارجی ایران در حوزه آب اجتناب ناپذیر است. (سازمان جغرافیایی، ۱۳۸۵: ۴۱).

وضعیت منابع آب در عراق: رودخانه ها با ارزش ترین بخش منابع آبی عراق بوده و حیات اقتصادی بخش جلگه ای بین النهرین وابسته به آن است. از دامنه های غربی رشته کوه های زاگرس در ایران ۲۵ رود بدون احتساب حوضه آبریز کارون حدود ۱۸ میلیارد متر مکعب را از آب های سطحی کشور به وسیله رودخانه هایی مانند: زاب، سیروان، چنگوله، میمه، دویرج، کنجان چم، زیمکان، الوند، کرخه، گدارخوش، کنگیر، چیغاب و... به کشور عراق منتقل می کنند. در این میان تنها از حوضه زاب کوچک و سیروان سالیانه به طور متوسط حدود ۸ میلیارد متر مکعب از

ایران خارج و به کشور عراق می‌ریزد. در نتیجه عراق با دریافت چنین منابع عظیمی از آب‌های سطحی ایران و نیاز مبرم مناطق حاشیه مرزی این کشور تا عمق دویست کیلومتری به این منابع، وابستگی شدیدی به ایران پیدا می‌کند. زیرا بدون دریافت این منابع، زندگی و فعالیت‌های کشاورزی و اقتصادی در مناطق مرزی عراق با مشکل اساسی روبرو خواهد شد. مهم‌ترین رودخانه مشترک مرزی ایران و عراق رودخانه اروندرود است. رودخانه کارون با حجم آبدهی سالیانه بیش از ۲۴ میلیارد متر مکعب یکی از مهم‌ترین منبع تغذیه اروندرود محسوب می‌شود. (افشین، ۱۳۷۳: ۲۵۷).

آسیب‌پذیری عراق در خصوص منابع آب: ۸۰ درصد منبع اصلی تأمین‌کننده آب رودهای عراق، از کشورهای همسایه سرچشمه می‌گیرند رودهای دجله و فرات همواره این نگرانی را برای مقامات عراقی پدید آورده‌اند، که از سوی ترکیه و سوریه بسته شوند. اجرای طرح گاپ ترکیه با هدف گذاری آبیاری ۷ میلیون هکتار، مشکلاتی برای عراق به وجود آورده و به صورت بخشی از مسئله امنیت ملی این کشور درآمده است. با این وضع، کنترل آب‌های خروجی از ایران برای عراق از حساسیت ویژه‌ای برخوردار است. (بای، ۱۳۸۴: ۵۵).

جدول ۱: رودخانه مهم مرزی ایران و عراق (نامی و محمدپور، ۱۳۸۹: ۷۱)

نام رودخانه	طول	نام رودخانه	طول	نام رودخانه	طول	نام رودخانه	طول
اروند رود	۸۴	دویرج	۲/۵	تلخاب	۴	زاب کوچک	۴۵
ژاژاوه	۴/۵	میمه	۲/۵	کنگاکوش	۷/۵	سیروان	۳۰
نهرخین	۹	کنجان چم	۲۱	کنی کبود	۲۴/۵	الوند	۵/۵
کرخه	۲۰	خوش گذار	۳				

طرح‌های مهار آب رودخانه‌های غرب کشور: کشورمان سدهای متعددی را بر روی رودهای غرب کشور احداث نموده است مانند سد دز و کارون، شهید عباسپور، کارون دو، سه، گتوند بر روی کارون، سدهای کرخه و سیمره که مجموع مخازن این سدها بر روی کرخه به یازده میلیارد متر مکعب می‌رسد. بر روی سایر رودها سدهای دیگر مانند چم گردلان، کنگیر، سرتنگ، سیروان، سردشت، ایوشان، شرفشاه و... احداث شده است علاوه بر این سدهای دیگری مانند

گرین در نهاوند، سدهای لیره، مروک، حوضان در دست احداث است. این سدها عملاً آب ورودی به تالاب هورالعظیم را قطع می کنند و تبعات زیست محیطی فراوانی را در پی خواهند داشت علاوه بر این سد بختیاری با حجم بیش از چهار میلیارد، که از لحاظ ارتفاع بلندترین سد جهان است بر روی سرشاخه های دز، که برای آب رسانی به شهرهای مرکزی ایران احداث می شود همچنین تونل های انحرافی که آب را از سرشاخه های کارون را برای احیای زاینده رود و آب شرب فلات مرکزی احداث شده، سدهای پالنگان و داریان بر روی سیروان، سردشت بر روی زاب کوچک برای آبیاری و تغییر مسیر آب به رود گدارچای برای احیای دریاچه ارومیه، سد میمه بر روی میمه، سد دویریج بر روس رود دویریج، سد چنگوله بر روی چنگوله، سد گدارخوش بر روی گدارخوش، سد الوند بر روی الوند و سدهای متعدد دیگر که آب همه این رودهای که اشاره شد بر روی آنها سد احداث می شود در نهایت به کشور عراق منتهی می شوند که باتوجه حجم مخزن ذخیره بالای آب این سدها یا در دست احداث، حجم ورودی آب به عراق بسیار کاهش می یابد که می تواند برای عراق از لحاظ زیست محیطی، کشاورزی، صنعتی و آشامیدنی فاجعه بار باشد و در صورت اجرا نشدن آنها شرایط زیستی برای فلات مرکزی و نواحی غربی ایران، به علت کمبود منابع آب حاد خواهد بود. اجرای این طرحها یا بعضاً اجرا نشدن برخی از آنها در داخل ایران باعث اعتراضات محلی شده است همچون سد معشوره که توقف احداث آن، نارضایتی مردم شهرستان کوهدشت را در پی داشته است همچنین مردم خوزستان و چهارمحال بختیاری به انتقال آب از سرشاخه های کارون در این استان به علت نیاز به این آب برای کشاورزی شان معترضند اینها مواردی از میزان اهمیت و مشکلات داخلی طرحهای آبی را در داخل کشور عیان می کند. براساس اعلام رسمی شرکت مدیریت منابع آب ایران، معاونت طرح و توسعه ایران تاکنون ۲۵ سد بر روی حوزه آبریز کارون و ۷ سد بر روی حوزه آبریز کرخه ساخته، و بر روی این حوزه ها به ترتیب ۱۹ و ۱۲ سد در دست ساخت و مطالعه دارد. همچنین وزارت نیرو در تلاش است که طرح سامانه گرمسیری را در مناطق غربی (استان ایلام و کرمانشاه) اجرا کند در مجموع حجم ذخیره سدهای در دست اجرا و مطالعه در غرب کشور بیش از ۱۳ میلیارد متر مکعب است. (محسنی و رحیمی پور، ۱۳۹۱: ۵۱).

جدول ۲: مشخصات سدهای ذخیره ای انحرافی در حوضه های آبریز دزو و کارون
(اخباری، ۱۳۸۰: ۲۹۰).

ردیف	نام رودخانه	محل پروژه	میانگین دبی سالانه
۱	تیره	مروک	۴/۶۳
۲	وهرگان	سبزدار	۱۰/۴
۳	آب الکن	لیرو	۷۵
۴	بختیاری	محل سد	۱۴۷
۵	دره لکو	محل سد	۲/۴۲
۶	دره دزدان	محل سد	۴/۸۵
۷	دره دائی	خلیل آباد	۲/۱۹
۸	وهرگان	سبزه دار	۹/۱۱
۹	سمیرم	ورودی - دشت	۲۶۱۳/۳
۱۰	چشمه لنگان	پروژه	۴/۳۲
۱۱	الگن	بختیاری	۴۰/۷
۱۲	آب دالکی	پروژه D۳	۹۹/۵
۱۳	تیره	کمال صالح	۳/۲۵
۱۴	دز	دز علیا	۲۶۹
۱۵	بختیاری	تنگ پنج	۱۵۰
۱۶	خاک بنیه	کاظم آباد	۴/۷۷
۱۷	ماربر	پروژه KA۳	۱۸/۶۳
۱۸	خرسان	پروژه KA۲	۱۰۲/۴
۱۹	خرسان	پروژه ۳	۹۳/۸
۲۰	بشار	یاسوج	۱۴/۵
۲۱	حنا	پل چغندر	۱/۵۲
۲۲	ماربره	کنا	۳۷/۷
۲۳	کارون	کتوند	۴۳۳

جدول ۳: مشخصات سدهای ذخیره ای انحرافی در حوضه های آبریز کرخه

ردیف	رودخانه	محل پروژه	میانگین دبی سالانه
۱	آب ملایر	ده سرخه	۳/۴۵
۲	کلان	کلان ملایر	۲/۸۰

۱/۶۶	درودگران	آب ملایر	۳
۴/۳۲	فیازمان	گاماسیاب	۴
۱/۶۹	بند کارخانه	تویسرکان	۵
۱/۹۷	بند شهین آباد	خرم رود	۶
۷/۷۱	پیرمزد	راز آور	۷
۷۰/۵	تنگ گرماب	سیمره	۸
۱۱۰/۶	هینی مینی	سیمره	۹
۱/۷۴	دره تنگ	کهمان	۱۰
۳۱/۳	تنگ معشوره	کشکان	۱۱
۱۶۵/۲	پاعلم	کرخه	۱۲
۱۹۴/۸	کرخه صفر	کرخه	۱۳
۱۰۰	تنگ سازوبن	سیمره	۱۴

تجزیه و تحلیل: اثرات مثبت و منفی اجراء پروژه‌ها:

۱. بهره برداری هیدروپلیتیکی از رودهای غرب کشور و روابط با عراق: در واقع رودها هم ابعاد قدرت سخت دارند و هم ابعاد قدرت نرم، ابعاد سخت آن می توان در شرایط جنگی آب سد‌ها را با هدف ایجاد سیل و تخریب کشور پائین دست استفاده کرد (که نمونه آن در جنگ جهانی دوم برای تخریب سد راین با هدف ایجاد در سیل در آلمان نازی نام برد) یا با قطع کردن و تغییر مسیر رودخانه کشور پائین دست را منافع اقتصادی رودخانه محروم کرد. البته قابلیت قدرت نرم آن‌ها بیشتر است رودهای بزرگ در مناطق کم آب به دلیل آنکه اثرات متعدد زیست محیطی، اقتصادی، شرب، گردشگری، شیلات و کشاورزی یا بعضاً کشتی رانی دارند و بخاطر نقش مهمی که در توسعه کشور دارند بیشتر موقعیت همگرایی، نفوذ و اعتبار را در بین مردم و سیاسیون کشور پائین دست فراهم کنند. نمونه بارز نقش هیدروپلیتیکی منابع آب رودها بر سیاست خارجی و نقش در قدرت نرم را می توان در حوضه رود نیل مشاهده کرد اقدامات اولیه اتیوپی در خصوص احداث سد النهضه برای تولید برق به میزان بیش از ۶ هزار مگاوات با هدف رفع خاموشی و صادرات برق در این کشور است، احداث این سد موجب اعتراض سودان و خصوصاً مصر شده است در صورت تکمیل و آگیری این سد، عملاً مصر با بحران اقتصادی، اشتغال، گردشگری و امنیت غذایی مواجه می شود. در حالیکه نیاز فعلی این کشور به آب ۵۵ میلیارد متر مکعب

است فاجعه زمانی برای مصر رخ می دهد سایر شش کشور حوضه نیل اقدام به قطع آب این رود به سمت مصر شوند. همانطور که مصر نود درصد به آب رود نیل وابسته است عراق نیز هشتاد درصد به رودهای خارجی وابسته است از این میزان هشتاد درصد، چهل درصد آن از سمت ایران است که در صورت حذف آن عراق جایگزینی برای آن ندارد بنابراین با عنایت به با اهداف ترکیه برای قطع آب خروجی به سمت عراق، حذف مابقی آب دریافتی از سوی ایران اثرات ویرانگری بر عراق دارد مهم ترین پیامد اجرای طرح های مهار و انتقال آب در غرب کشور، جلوگیری از خروج میلیارد ها متر مکعب آب از کشور و محرومیت عراق در بهره برداری از آن است. این موضوع موقعیت ژئوپلیتیکی ایران در برابر عراق را تقویت خواهد کرد. و کشورمان می تواند در مقابل رها سازی آب مازاد منافی را از کشور عراق مطالبه کند و انتظار آب موظفی از سمت ایران از بین برود بنابراین نیاز هست با اقدامات رسانه ای و دیپلماسی نرم برای سیاسیون عراقی این مطلب روشن شود که با توجه به نیازی که کشورمان آب غرب کشور دارد این مقدار آب که به سمت عراق می رود عملاً سیاست برادرانه و محبت آمیز کشورمان است و سیاستگذاران عراقی در روابط سیاسی، اقتصادی، فرهنگی برای همگرایی و همراهی کشورمان در شرایط تحریمی و غیر تحریمی بایستی آن را لحاظ قرار دهند. (موسوی نیا، ۱۳۹۶: ۶۷).

۲. رونق کشاورزی و توسعه پایدار و تقویت همگرایی مرزنشینان: بهره برداری از آب رودها مزایای متعددی از بعد قدرت نرم دارند از جمله توسعه فرهنگی، اقتصادی، اشتغال و توسعه پایدار، امنیتی و رفاهی می توان اشاره کرد و بستر ساز افزایش سرمایه اجتماعی برای کشور مورد استفاده کننده است رضایت مندی از حکمرانان و موجبات تغییر رفتار مردمان بهره بردار از آب می شود. تغییر رفتار یعنی همان مفهوم تازه ای که جوزف نای از قدرت دارد که جذب کنندگی و تغییر ذهنیت و رفتار مردم را در پی دارند. مرزنشین ها در طول تاریخ تاکنون به عنوان خط مقدم دفاع با حمله، قدرت سخت و نرم بوده اند اگر مناطق مرزی از ابعاد نظامی، اقتصادی، فرهنگی و همبستگی با دولت مرکزی هماهنگ و همسو باشند ضمن اینکه از ورود مهاجمین سخت و نرم جلوگیری می کنند از لحاظ نرم افزاری مبلغ سیاست های دولت مرکزی هم در مناطق مرزی و هم آنسوی مرز می شوند اما در صورت ناراضی بودن عکس این مسئله می توانند باشد و بستر نفوذ برای مهاجمین سخت و بخصوص نرم شوند چون هر مهاجم سختی نمی تواند بدون استفاده از قدرت نرم به اهداف خود با کمترین هزینه برسد یکی از ابزار خوب

برای تقویت قدرت نرم و آمایش مناسب در مناطق غربی، رودهای غرب کشور است امکان توسعه کشاورزی، دامداری، شیلات و صادرات این محصولات به کشورهای همسایه و نشان دادن سرزمین آباد و جذاب برای مردمان همسایه؛ نشانگر سیاست ورزی صحیح در کشور مان است با استفاده از منابع آب آسانتر است. زمانی بتوان این اهداف را محقق کرد مرزنشینان قطعاً با ناامنی و اقدامات واگرایان داخلی و نفوذ بیگانگان مقابله می کنند و در حصول امنیت پایدار و رفع تنش مردم مرزنشین پیشرو می شوند این مورد ضمن اینکه موجب تثبیت قدرت نرم کشور در داخل می شود بلکه زمینه ساز توسعه نفوذ قدرت نرم در آن سوی مرز می شود. (نامی و محمدپور، ۱۳۸۹: ۹۴).

۳. بالا رفتن ضریب امنیت غذایی کشور: توانمندی اقتصادی و داشتن خودکفائی و امنیت غذای چون عینی و ملموس است قابل ارزیابی است و جزء قدرت سخت محسوب می شود ولی نکته پیچیده زمانی است این توانمندی به نحوی به کار گرفته شود که به منابع قدرت تبدیل می شوند (قنبرلو، ۱۳۹۰: ۱۱). در حال حاضر کشور برای امنیت غذایی وابستگی زیادی به خارج دارد و سالانه قریب به بیست میلیون تن، خوراک دام، روغن نباتی، گندم، شکر و... وارد می کند لذا برای حفظ امنیت غذایی باید در داخل اقدامات متفاوت تری نسبت به گذشته انجام پذیرد همچنین با توجه به روند افزایش جمعیت و توسعه کشاورزی، کشورمان مجبور است منابع آب بیشتری برای تولید مواد غذایی و شرب یا صنعت تهیه کند البته بخاطر کاهش بارندگی و تغییرات اقلیمی با کمبود منابع آب روبرو هستیم این عوامل باعث می شوند در سالهای آینده با مشکلات بیشتری ناشی از کمبود آب روبرو شویم با توجه به اینکه در مناطق غرب کشور مازاد منابع آبی وجود دارد و این مازاد به خارج از کشور هدایت می شود بنابراین کشورمان برای دستیابی بیشتر به امنیت غذایی مجبور است از خروج آبهای سطحی در جهت حفظ منابع ملی و فراهم آوردن زمینههای توسعه در مناطق داخلی اقدام به عمل آورد. با توجه به آمارهای که از گنجایش طرحهای پیشنهادی آبی غرب کشور ارائه شده است می توان از خروج بیش از ۱۳ میلیارد متر مکعب آب به وسیله این طرحها از کشور جلوگیری می شود و با اختصاص ۱۳ میلیارد متر مکعب آب، می توان حداقل یک میلیون و پانصد هزار هکتار از زمینهای کشور را زیر کشت آبی قرار برد که نتیجه آن، یعنی تولید ۱۵ میلیون تن محصول بیشتر است اگر این ۱۵ میلیون تن را به محصولاتی چون دانه روغنی، نیشکر، گندم و خوراک دام اختصاص داد در واقع میزان

وابستگی کشور تا ۹۰ درصد کاهش می یابد و این اقدام یعنی بالا رفتن توانمندی اقتصادی، خودکفایی بیشتر و حصول امنیت غذایی در کشور است (دینی ترکمانی، ۱۳۷۹: ۱۲۵).

۴. وابستگی میان حوزه‌های مختلف کشور و افزایش میزان وحدت ملی: ارزش‌های سیاسی و سیاست‌گذاری ناشی از فرهنگ یک کشور است که زیر مجموعه منابع قدرت نرم قرار می‌گیرند. زمانی قدرت سخت می‌تواند قدرت نرم شود این تغییر قابلیت ناشی از رویکرد داخلی و خارجی کشورها نسبت به قدرت سخت است مثل نیرو و ابزار نظامی که قدرت سخت است ولی با استفاده از آن به عنوان نیروی حافظ کارکرد سخت آن به قدرت نرم تبدیل می‌شود همچنین توانمندی اقتصاد که نمادی از قدرت سخت است ولی با بهره از آن به عنوان کمک بشر دوستانه، قابلیت قدرت نرم پیدا می‌کند. رودهای غرب کشور که می‌توان جز منابع قدرت سخت محسوب کرد که قابلیت تبدیل به قدرت نرم را دارند در صورت سیاست‌گذاری صحیح و فرهنگ‌سازی مناسب می‌توان با انتقال آب بین حوضه‌ای برای رفع مشکلات مناطق کم‌آب کشور استفاده کرد و در عوض آن از امکانات این مناطق برای توسعه و آبادانی در مناطق سرچشمه‌ها رودها بهره‌برداری اقدام می‌تواند همبستگی ملی را افزایش دهد و موجب تقویت سیاست‌ها نظام در داخل کشور، و حتی خارج کشور شوند و بر تقویت قدرت نرم ملی در ابعاد داخلی و خارجی اثرات ارزنده خود را نشان دهند اجرای پروژه‌های انتقال آب میان حوضه‌ای، حلقه‌های پیوند اتصال بیشتر نواحی جغرافیایی کشور را به همراه داشته و می‌تواند باعث افزایش وحدت ملی شود و در بلندمدت در تحکیم همبستگی ملی مناطق مختلف کشور تأثیر خوبی بر جای می‌گذارد. طرح انتقال حوزه زاب کوچک به دریاچه ارومیه که در حال خشک شدن است یکی از معضلات مهم زیست‌محیطی را حل می‌کند. در صورت بهره‌برداری مناطق کردنشین از حوزه آبی زاب کوچک و سیروان، اثرات مثبت خود را بر افزایش سرمایه اجتماعی و همگرایی بیشتر با دولت خواهد داشت. در استان خوزستان که مردم این استان، خصوصاً اعراب استان با کم‌آبی با وجود داشتن زمین کشاورزی مواجهه‌اند و از وضعیت موجود ناراضی هستند. با اجرای مناسب و بهره‌برداری مردم استان از مواهب این طرح‌ها آنها را به سوی همگرایی با حاکمیت سوق خواهد داد و تجزیه‌طلبان که کمبود آب را دستمایه برخی فعالیت‌های خود قرار داده‌اند را در موضع ضعف از بعد نفوذ و اثرگذاری نرم قرار خواهد داد. اما اگر این طرح‌ها ناقص انجام شوند نه تنها اثرات مثبتی در پی نخواهد داشت بلکه زمینه آشوب و تنش را فراهم کرده و

قدرت نرم کشورمان را دچار چالش می کند. (موسوی نیا، ۱۳۹۶: ۶۹).

۵. افزایش سرمایه های اجتماعی حاکمیت: با حاکم شدن گفتمان قدرت نرم بر محیط امنیتی نظام جهانی اولاً ماهیت مفاهیمی چون قدرت، تهدید و امنیت و نحوه ارتباط میان آنها در حال دگرگونی است ثانیاً مشارکت، اعتماد و وفاداری مردم به دولت و در یک کلام سرمایه اجتماعی نقش مهم تری در میزان قدرتمندی کشورها یافته است. سرمایه اجتماعی می تواند به عنوان حلقه اتصال بین سه مؤلفه قدرت نرم، امنیت نرم و تهدید نرم در گفتمان نرم افزاری قرار گیرد. سرمایه اجتماعی کارآمد به مثابه افزایش ضریب تدافعی و توانشی نظام سیاسی می باشد که نتیجه آن ثبات سیاسی است و فقدان سرمایه اجتماعی کارآمد به معنای افزایش آسیب پذیری نظام تلقی می شود که نتیجه آن بی ثباتی سیاسی است. (نای، ۱۳۹۲: ۴۹). مردم مناطق غرب کشور وقتی شاهد باشند با مهار آب رودها، زمینه اشتغال و ثروت بیشتر به واسطه سرمایه گذاری حاکمیت برای آنها فراهم شده است قاعدتاً به جریانات تجزیه طلب در غرب کشور که در شمالغرب تا جنوبغرب کشور فعال هستند بی اقبال می شوند در واقع اجرایی خوب این طرح ها اعتبار و مشروعیت حاکمیت را مستحکم تر می بخشد و قدرت اقتصادی کشور را در مقابله با تحریم ها یاری می کند و ایمنی نظام را در مقابله با جنگ نرم دشمنان ارتقا می دهد. (رحیمی پور، ۱۳۹۱: ۵۴).

۶. واکنش منفی مردم محلی و بازیگران غیر دولتی: ارزش های سیاسی خود بخشی از فرهنگ سیاسی هر ملتی است که شامل باورها، احساسات، اطلاعات و مهارت های سیاسی است این ارزش های سیاسی زمانی جذب کننده هستند که بتوانند طرفداران پر و پا قرص خود را در داخل کشور داشته باشند و ابتدا باید این ارزش ها برای داخل کشور اقناع کننده باشند سپس در خارج از کشور این ها را پیگیری نمود. وقتی سیاست های داخلی ایراد داشته باشد و مردم برای آب آشامیدنی، کشاورزی و معیشت خود مشکل داشته باشند چگونه باید انتظار داشت که از آرمان های نظام حمایت کنند بلکه باید انتظار داشت که بر علیه ارزش های آن اقدام کنند که نمونه آن را در سال جاری در استان های خوزستان و اصفهان می بینیم. اجرای صحیح پروژه های مهار آب، در مناطق مرزی موجب آمایش سرزمینی و رفع محرومیت و تبعیض در این مناطق می شود همچنین به دلیل جنگ نرم بر علیه نظام و وجود برخی ضعف عملکردها، مردم نسبت به اجرای طرح های عمرانی در منطقه خوشبین نیستند. البته این نگاه بیشتر منبعث

از شکل گیری این تصور است که اجرای پروژه‌ها بخاطر انتقال آب از غرب کشور به فلات مرکزی هست. لذا مردم این مناطق نگاه مناسبی به اجرای طرح‌های آبی ندارند. لذا هر گونه سیاستگذاری و انجام هرگونه کار عمرانی اگر بدون بعد تبلیغاتی و خنثی نکردن اقدامات تحریک کننده در منطقه غرب کشور انجام شود اثرات مطلوب مد نظر نظام را در پی نخواهد داشت. و ارزش‌های آرمانی و مطلوب نظام مورد تردید قرار خواهد گرفت لذا با توجه به این که جنگ روانی زیادی بر علیه کشورمان در جریان هست تا نفوذ نرم و مشروعیتش نظام کم شود یکی از راه مقابله با این مشکل، مشارکت مردم محلی در پروژه‌های آبی منطقه و دادن سهم مشارکت به آنان است. تا ضمن حمایت از پروژه‌ها مبلغ ارزش نظام اسلامی باشند این عامل ضمن افزایش همبستگی مردم با نظام، موجب می‌شود که ارزش نظام نیز در آنسوی مرزها ترویج شود و از وقوع ناآرامی سیاسی و خدشه وارد شدن به حیثیت و ارزش‌های سیاسی کشور جلوگیری نمود و قدرت نرم کشور را ارتقا داد. (نامی و محمدپور، ۱۳۸۹: ۲۹).

۷. امنیت مرزی و تغییر در مرزها: سومین منبع قدرت نرم مطلوبیت‌های سیاست خارجی است. سیاست خارجی هر کشوری در سطح بین‌المللی بیانگر اهداف، آرزوها و جهان بینی آن کشور و به نوعی چهره‌ظاهری هر کشوری در محیط بیرون از خود است. کشورها می‌توانند از خود چهره‌ای زیبا و متمشخص و دارای مشروعیت به جهانیان عرضه کنند یا برعکس چهره‌ای زشت و غیر متمشخص و بدون مشروعیت را به نمایش بگذارند. هر چه مشروعیت سیاسی یک کشور در اذهان و افکار عمومی جهان افزایش یابد قدرت نرم آن کشور بیشتر می‌گردد زیرا واحد‌های سیاسی تنها از طریق همکاری مناسبات و مبادلات فرهنگی فی‌ما بین است که اهداف یک کشور را مورد شناسایی قرار می‌دهند. (عیوضی و پارسا، ۱۳۹۲: ۱۰۴). این یعنی همان تعریف قدرت نرم از دیدگاه نای که بیان می‌دارد قدرت نرم چهره‌ای نرم افزارانه و جذاب دارد این چهره از قدرت در مقابل رفتار تحکم آمیز قدرت قرار می‌گیرد که می‌توان آن را قدرت جذب کنندگی قدرت نرم نامید. (نای، ۱۳۸۷: ۱۰۰). ایران در مناطق غربی با تنش‌های قومی و توسعه نیافتگی مواجهه هست لذا برای کم کردن مشکلات مجبور هست با مهار رودهایی که به خارج از کشور سرازیر می‌شوند اقدام کند تا ضمن کمک به رفع نیازهای داخلی، رضایت مندی داخلی بیشتری نیز بدست آورد اما این اقدام تبعاتی در خارج از کشور دارد که یکی اثرات مهار آب رودهای غرب کشور حذف و تبدیل برخی از مرزهای آبی به خشکی هست. یعنی سیاست داخلی ما در

خارج از کشور به شکل دیگر خود را نشان می دهد و برای پیشبرد سیاست خارجی ما مانع آفرین است با وجود نظام سیاسی همگرا با ایران در عراق، به نظر می رسد اختلافات مرزی گذشته، کم رنگ شده باشند. ولی باید توجه داشت که مشکلات ایران و عراق عمدتاً ماهیتی ژئوپلیتیکی دارد و ماندگاری آن ها زیاد است. اما تغییرات مرزی ناشی از خشک شدن رودها در غرب کشورمان، می تواند روابط دو کشور را تحت تأثیر قرار دهد و زخم های کهنه اختلافات مرزی را نو کند. (عزتی، ۱۳۸۴: ۲۳۱). مزید بر این مسئله آب و تغییراتی که در مرزهای آبی وجود می آید در اکثر مناطق مرزی دو کشور میدان نفتی کشف شده که تغییر در مرزهای آبی رودخانه ای می تواند تنش را به منظور دستیابی بیشتر به میادین نفتی بیشتر کند. این مورد می تواند در جهت دهی به رفتار عراق فعلی که همسو با کشورمان هست تأثیر داشته باشد. (عراقچی، ۱۳۹۳: ۱۱۰).

۸. تبعات زیست محیطی و افزایش ریزگردها: تبدیل شدن ارزش های سیاسی یک کشور در بعد داخلی و منطقه ای و بین المللی و همچنین اعتماد و اعتقاد به درستی و کارایی آن ها در مواقع ضروری و تأکید بر اجرای آن ها از سوی دولت و ملت می تواند نوید بخش استفاده از قدرت نرم در جهت رسیدن به اهداف مطلوب باشد. لذا در صورتی که دولت و ملت به ارزش ها و اقلان می شود بنابراین ارزش های سیاسی از قدرت های نرم به حساب می آید به شرط اینکه در داخل و خارج مشروع باشند. (نای، ۱۳۹۲: ۸۴). با احداث سد های جدید ترکیه، و مزید بر آن در ایران از میزان آبی که هم اکنون وارد هورهای عراق می شود بسیار کاسته شده و می شود لذا عوامل شکل گیری ریزگردها بیشتر خواهد شد. هجوم زیرگردها به ایران و خسارت سنگین مالی و معنوی، تبعات اولیه خشک شدن هورهاست در ادامه آن از بین رفتن و تخریب کشاورزی، دامداری، تخلیه و مهاجرت مردم از مناطق مرزی غرب ایران است. (موسوی نیا، ۱۳۹۶: ۷۲). در واقع این اقدام ضمن تخریب توانمندی و مدیریت ارزشهای نظام اسلامی در داخل و خارج از کشور می شود و قدرت نرم کشورمان را ابعاد داخلی و خارجی تضعیف می کند.

۹. تغییر در نفوذ و نگرش گروه های همسو در عراق با کشور ایران: دیپلماسی عمومی به برنامه ای تحت حمایت دولت اشاره دارد که هدف از آن اطلاع رسانی یا تحت تأثیر قرار دادن افکار عمومی دیگر کشورهاست که ابزار اصلی آن نیز انتشار متن، تصاویر، مبادلات فرهنگی، رسانه های عمومی و اینترنت است. در دیپلماسی عمومی دولت ها، اتکا به استراتژی های کلی سیاست خارجی تحریف و توجیه شده و از سوی دیگر حامل الگوهایی است که به واسطه آن ها

می توان سیاست خارجی آن کشور را مشروع جلوه داد. در اجرای غیر رسمی سیاست خارجی نقش فرهنگ کشور مجری بسیار پررنگ است در این مورد فرهنگ کشور در صورتیکه کهن، قوی، بارور و دارای ارزش های مورد قبول عمومی و جهانی باشد بار گفتمام سازی و انتقال مفاهیم و مطالبات سیاسی کشور در عرصه بین المللی را به دوش می کشد. وجود فرهنگ مشترک که از عوامل اصلی قدرت نرم است. (نای، ۱۳۸۷: ۱۰۴). در بین مردم دو کشور ایران و عراق از بعد نژاد در بین کردها و از بعد مذهب در بین شیعیان اشتراکات فرهنگی هست. ارزش های سیاسی کشورمان در بین این دو طیف عراقی مشروعیت نسبی دارد ولی این اشتراکات دشمنان زیادی دارد که مخالف همگرایی ایران و عراق هستند عناصر فرهنگی در بین شیعیان و کردها که با ایران مشترک است پویا و زنده است لذا می تواند باعث قدرت نرم شود و اقتدار آفرین باشد همانطور که مهمترین کارکرد قدرت نرم در فرهنگ نهفته است. محل سکونت بیشتر این دو طیف در مناطق شرقی عراق هست که با اجرایی این طرح ها عملاً این دو طیف همسوخه هم با کشورمان اشتراکات متعدد دارند و دیپلماسی عمومی و سیاستگذاری خارجی نظام در طول انقلاب از این دو گروه بیشترین حمایت را داشته است تخریب می شود چونکه این جمعیت، معیشت خود را که به کشاورزی، شیلات و دامداری هست لذا عواملی که ذکر شد حساسیت اجرایی این طرح ها را نشان می دهد که در صورت عدم تدابیر لازم چه مضراتی را به ارزشها و سیاست های کشور و دیپلماسی کشور وارد می کند. (نامی محمدپور، ۱۳۸۹: ۷۶).

تجزیه تحلیل یافته پژوهش

انسان از ابتدای خلقت تاکنون با روابط مبتنی بر قدرت عمل کرده است بطوری که برد و باخت در کنار بده و بستان در روابط انسانی از گذشته تا حال وجود داشته است. تسلط یا بدست آوردن منابع از ابتدایی تاریخ بشریت تا حالا مبتنی بر قدرت بوده است مثل کسب ثروت، دانایی و واداشتن افراد برای انجام امر خاصی. (تافلر، ۱۳۷۵: ۲۷).

قدرت نرم در اشکال مختلف سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی دارای کارکردهای متفاوتی است هر چند هدف اصلی کسب دستاوردهای اعمال کننده است ولی چگونگی و کم و کیف اعمال آن قدرت نرم را مشخص می کند. نای معتقد است رسیدن به نتایج دلخواه بدون تهدید و تشویق آشکار و محسوس مانند اقدام آمریکا در فروپاشی شوروی و انقلاب های رنگی

است لذا در تلاش هستند همین مدل را برای ایران انجام دهند و به هدف مطلوب با استفاده از سه گانه فرهنگ، ارزش های سیاسی و سیاست خارجی برسند. نای معتقد است که حداقل و دلایل وابستگی متقابل اقتصادی، بازیگران فراملی، ناسیونالیسم در دولت های ضعیف گسترش فناوری تغییر مسئول سیاسی دولت را در استفاده از منابع سنتی قدرت با محدودیت مواجه کرده است. به نظر نای این امور در آینده ادامه خواهد داشت بنابراین توصیه می کند برای باقی ماندن در قدرت و حفظ منابع یک قدرت بایستی با حرکت از قدرت سخت به سمت قدرت نرم انجام شود. (نای، ۱۳۹۲: ۲۳).

منابع طبیعی و غیر طبیعی، مادی یا معنوی بعلاوه رفتارهای نهادها، افراد و دولت ها، از بسترهایی هستند که بستر ساز مناسبات قدرت در داخل و خارج کشورها هستند. کیفیت بهره برداری ما از منابع طبیعی می تواند یک منبع را به قدرت سخت، یا نرم برای رسیدن به هدف باشد یا برعکس آن اتفاق بیافتد. پایه های قدرت از عوامل مختلفی تشکیل می شود. بخشی از عوامل و سرچشمه های قدرت در جغرافیای هر کشور قرار دارد و از همه مهم تر اینکه خصائص جغرافیایی غالباً نقش بنیادین را در شکل گیری سایر عناصر قدرت نظیر قدرت اقتصادی، سیاسی و نظامی بازی می کند. (حافظ نیا، ۱۳۸۶: ۸۴). بی شک باثبات ترین عامل قدرت يك ملت جغرافیای آن کشور است. بطورکلی قدرت از عوامل سیاست جغرافیایی سرچشمه می گیرد. در دنیای امروز از جنبه سیاسی و امنیتی به جغرافیا نگریسته شده و کشورها سعی دارند از مقولهی جغرافیا در راستای ارتقای امنیت، کسب قدرت و تامین منافع ملی نهایت استفاده را ببرند. (عباسی شوازی، ۱۳۸۷: ۶۲). ترکیب قدرت مستقیم و غیر مستقیم است که هم از راه ترغیب و فشار در راستای کسب منافع یک دولت به کار گرفته می شود و هم در راستای رسیدن به اهداف خود از طریق شکل دهی محیط فعالیت و تعیین دامنه و رفتارهای ممکن توسط دیگران به طور مستقیم بر رفتار آنها تأثیر می گذارد. قدرت نرم بنیاد زیرساخت و جوهری اصلی امنیت همه جانبه یک نظام سیاسی است. (ناینی ۱۳۸۹: ۳۲). بهره از قدرت سخت که یک عامل اصلی آن جغرافیا هست و تبدیل آن به قدرت نرم در قالب اعتبار، ارزش و اعتماد می تواند یک کشور را به الگو تبدیل کند و اشاعه باورهای آن کشور با مقاومت برای کشورهای دیگر مواجهه نمی شود بلکه مزین شدن به آن باورها افتخار می باشد از جمله خصایصی که برای یک کشور می تواند مورد نماد قرار گیرد داشتن رفاه، امنیت و توسعه هست رسیدن به این هدف بدون منابع طبیعی و

نیروی انسانی با کیفیت مقدر نیست (سرمدی و آید، ۱۳۹۶: ۱۶۲).

خوشبختانه کشورمان هم منابع طبیعی و هم انسانی ارزنده ای دارد یکی از منابع طبیعی ارزشمند منابع آب در غرب کشور است که سیاست جغرافیای صحیح می تواند این منبع قدرت را به قدرت نرم تبدیل و قدرت نرم کشورمان را ارتقا دهد. براساس داده های پژوهش وجود رودخانه ها در غرب کشور از چند بعد بر قدرت نرم کشورمان اثر گذار هستند از بعد داخلی با توسعه کشاورزی، دامداری، شیلات و توسعه سایر صنایع وابسته، موجب افزایش ثروت و رفاه برای بهره برداران از این منبع خدادی می شود و بر اعتبار دولت مرکزی به واسطه سیاست جغرافیایی دولت می افزاید و بهانه را از مخالفین نظام، و آگرایان قومی، مذهبی سلب می کند و با بالا رفتن افزایش تولید داخلی از افزایش وابستگی غذایی جلوگیری کرده و قیمت محصولات راهبردی کشاورزی همچون غلات، دانه های روغنی، خوراک دام در بازار کشور جلوگیری می کند و زمینه آمایش سرزمین و توسعه پایدار را در مناطق غربی کشور فراهم می کند از بعد بین المللی اگر کشوری نتواند آب آشامیدن مردم کشورش را تأمین کند و ادعایی قدرت منطقه ای و فرا منطقه ای کند حیثیتش لکه دار می شود و با این کمبود خیلی از عوامل قدرت او و ارزش های سیاسییش دچار خدشه می شود و رسانه های معاند ما را همردیف برخی کشورهای آفریقایی عقب مانند سومالی لند و سودان جنوبی نشان می دهند کما اینکه اثرات خشکسالی اخیر بر مسائل آب آشامیدنی شهروندان و دام مردم برای قدرت نرم ما تخریب گر است بنابراین قطعاً بهترین راهکار برای مقابله با این مورد بهره مناسبتتر از منابع آب غرب کشور است که با آبادانی و توسعه ای که ناشی از این منبع خدادی است بتوانیم نقطه ضعف را به قدرت تبدیل کنیم در صورت رسیدن به این مطلوب، موجب می شود قدرت دیپلماسی ما در بعد بین المللی تقویت می یابد و به ایران به عنوان کشور قدرتمندتری نگریسته شود لذا دست یافتن به این عوامل قدرت نرم ج.ا.ا. را می تواند تقویت کند. مهم ترین مسئله کشورمان برای توسعه این اقدامات در بعد خارجی قطعاً عراق خواهد بود و اثرات منفی که می تواند بر قدرت نرم کشورمان در بین گروه های همسو و علاقه مند به کشورمان بوجود بیاورد همانطور کشور ما گرفتار مشکلات داخلی هست عراق نیز گرفتار این مورد است بنابراین راهی نیست جز مصرف بهینه آب و افزایش راندمان آب در حوضه کشاورزی و صنعت است اگر راندمان مصرف در کشاورزی و پساب ها برابر استاندارد جهانی شود نه تنها کمبود آب کشور حل می شود مشکل آب عراق نیز حل می شود

و امکان افزایش محصول نیز بیشتر می شود وقتی در ککشت مدرن تا نود درصد می توان صرفه جویی در آب کرد یا آب آلوده شده یا شور را بتوان بازیافت کرد و به محصولات با ارزش افزوده بالاتر تبدیل کرد بنابراین با اشتراک گذاشتن دانش شرکت های پیشرو ایرانی به کشاورزان داخلی و عراقی و آب فاضلاب شهرهای ایران و عراق، می توان مشکل دو کشور را حل نمود و موجبات همگرایی بیشتر بین دو کشور را فراهم کرد قطعاً این اقدام نیاز به هماهنگی و هم افزایی بین وزارت نیرو، وزارت خارجه، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان محیط زیست و نیروهای مسلح هم در داخل و هم در خارج کشور دارد تا طرح ها به گونه ای ساماندهی و اجرا شوند که کمترین تبعات و بیشترین بهره را در پی داشته باشند با توجه به داده های بدست آمده در پاسخ به پرسش پژوهش به این پاسخ می رسیم که مهار آب رودهای غرب کشور با توجه به فرصت های که برای اقتدار و نفوذ کشور فراهم می کند بر ارتقاء قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران مؤثر است این اثرات هم بلند مدت و هم کوتاه مدت هست هم بعد داخلی و خارجی دارد لذا در این خصوص بایستی طرحهای آبی غرب کشور با دقت و بررسی کامل از بعد نحوه اجرا، بهره برداری، نحوه ارائه و تبلیغ به مردم داخل کشور و هم خارج از کشور اجرا و ارائه شوند تا در نهایت زمینه ساز توسعه قدرت نرم کشورمان در سطح محلی، ملی و فراملی شوند.

نتیجه گیری

از رودها می توان به عنوان قدرت سخت در فعالیتهای نظامی مانند بهره بردای از آن به عنوان یک خط دفاعی یا باز کردن آن در پشت سدها و ایجاد سیل برای خسارت به نیروهای دشمن استفاده شود یا با افزایش تولید برق، ایجاد آبادانی و محصولات غذایی توان اقتصادی کشور را ارتقاء داد ولی این قابلیت رودها می توانند با تغییر و ترکیب قدرت نرم مورد استفاده قرار گیرند. کشورمان با توجه به وضعیت اقلیمی، توزیع نامناسب زمانی، مکانی بارش منابع آبی، رشد جمعیت و نیاز غذایی بیشتر، مجبور به استفاده از آب های خروجی از مرزهای غربی خود است. در حال حاضر اکثر استانهای غرب کشور با کمبود آب برای شرب، صنعت و کشاورزی مواجه هستند سایر استان های مرکزی چشم انتظار اختصاص آب از سرشاخه های رودهای غرب کشور هستند علاوه بر این وجود تحریم های غرب، وابستگی به واردات مواد غذایی، کمبود آب برای آبیاری زمین های کشاورزی، همچنین به علت جنگ نرم و وجود بستر برای این

نبرد نرم به واسطه تحریم و کمبودها، شرایط قومی، مذهبی در غرب کشور، فقر و بیکاری که از قبل انباشته شده است عدم توان مالی دولت برای پاسخ گویی به نیاز مردم، تغییر سبک زندگی مردم، نیاز به پاسخگویی مردم ضرورت بیشتری نسبت به گذشته پیدا کرده است مزید بر این نیاز عراق به آب برای شرب، کشاورزی و جنگ نرم دشمنان بر علیه همگرایی بین ایران و عراق می تواند بر روابط ایران و عراق اثر منفی بگذارد و گروه های همسو با ایران را که با کشورمان همبستگی دارند را از اقدامات کشورمان در قطع کردن آب به آن سوی مرز، آنها را کشورمان ناامید و ناراضی کند لذا این عامل انتظار عراقی ها از ایران را بالا می برد که از ورود منابع آب به عراق جلوگیری نکنند ولی با توجه به امتیازات اقتصادی این طرح ها، همچنین افزایش قدرت ژئوپلیتیکی و قدرت چانه زنی ایران در مذاکرات دو جانبه با عراق به خاطر قرار گرفتن ایران در موقعیت بالادستی در این مورد لازم است که مدیریت اجرایی کشور به دنبال اجرای پروژه‌هایی در جهت کنترل آب‌های خروجی کشور باشد. آنچه که در این میان باید لحاظ شود این است که ضمن حفظ منافع ملی ایران باید توجه داشت اجرای این پروژه‌ها کم‌ترین آسیبی را به روابطه با دو کشور که در اثر تبلیغات منفی مخالفان و برانگیختن احساسات مردم عراق را بر علیه کشورمان دامن می زنند وارد نکنند. در بعد داخلی برای مردم استان های که این رودها در آنها جاری هستند بخصوص استان های مرزی که زمینه های واگرایی در آنها وجود دارد بایستی با دقت برنامه ریزی صحیح انجام شود و در اجرای آنها از برخی موارد مانند بکارگیری مدیران و گارگران محلی استفاده شود و با تبلیغات هدفمند، ایجاد اشتغال و رفاه که دارای بیشترین اهمیت در تقویت وفاق ملی و امنیت پایدار در غرب کشور است مد نظر قرار گیرند. با توجه که مواردی که بیان شد اجرای پروژه‌های آبی غرب کشور دارای ظرافت‌های ژئوپلیتیکی هست که باید با هوشیاری در اجرای آنها و با کم‌ترین هزینه بیشترین دست آوردها را نصیب کشور سازد.

پیشنهادها

الف: با مدرن کردن آبیاری، گشت گلخانه ای و تغییر الگوی کشت، ضمن مصرف آب کمتر و تولید بیشتر زمینه توسعه پایدار را در مناطق غرب کشور فراهم کرد. و حقایق کشور عراق از رودها را در حد مقدور اختصاص داد تا از حس بدبینی نسبت کشورمان در بین گروه های همسو با کشورمان جلوگیری کرد و نفوذ معنوی ایران در بین آنها خدشه دار نشود. با احداث سد های

بزرگ در شرایط ترسالی و سیلاب برای دو سال آب را ذخیره کرد چون عرف دنیا برای احداث سد ذخیره یکساله آب است ولی برای منطقه ما که با نامنظم بودن بارش روبروست و برای اینکه به خسارت سیل یا خشکسالی نخوریم نیاز به این کار هست برای این کار می توان بخش خصوصی را پای کار آورد که پس از احداث سد آب را از آنها خریداری نمود.

ب: تفاهم دوجانبه با عراق در زمینه های سرمایه گذاری مشترک در تمام امور مربوط به رودخانه ها از لایروبی، توسعه کشت نوین، آموزش کشت گلخانه ای، تبادل آموزش حفظ محیط زیست، پرورش شیلات و مقابله با پدیده ریزگردها صورت پذیرد.

ت: از رسانه ها، شبکه های اجتماعی و نخبگان محلی بانفوذ جهت کاهش هزینه های سیاسی و اجتماعی این پروژه ها استفاده شود.

ث: برای جبران حذف اشتغال ناشی از محدودیت کشاورزی، دامداری و.....، بازارچه های مرزی تقویت و در مرز سرمایه گذاری خارجی و بین المللی در مرز دو کشور انجام شود.

منابع

۱. ابوالحمد، عبدالرحمن (۱۳۷۶). مبانی سیاست، تهران: انتشارات توس، جلد نخست.
۲. اخباری، محمد (۱۳۸۰). رساله بررسی هیدروپلیتیکی حوضه های غرب کشور، دانشگاه تربیت مدرس.
۳. افشین، یدالله (۱۳۷۳). رودخانه های ایران، تهران: وزارت نیرو.
۴. باقری، سیامک (۱۳۸۷). بسیج و مدیریت قدرت نرم- رویکرد سیستمیک، تهران دانشگاه امام صادق.
۵. بای، یارمحمد (۱۳۸۴). هیدروپلیتیک رودخانه های مرزی، تهران: انتشارات موسسه مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر تهران. ص ۱۴.
۶. بدری فر، منصور (۱۳۸۸). جغرافیای انسانی ایران، تهران: پیام نور.
۷. تافلر، تافلر (۱۳۸۵). جابجایی در قدرت، ترجمه شهین دخت خوارزمی، تهران: انتشارات سیمرغ.
۸. التیامی نیا، رضا و تقوایی نیا، علی (۱۳۹۵). «تبیین نقش و جایگاه قدرت نرم در تحقق اهداف سیاست داخلی و خارجی»، فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، سال ششم، شماره سوم، پاییز.
۹. حافظ نیا، محمدرضا. (۱۳۷۹). جغرافیای سیاسی ایران. تهران: انتشارات سمت.
۱۰. حافظ نیا، محمدرضا. (۱۳۸۶). قدرت و منافع ملی، تهران، نشر انتخاب.
۱۱. دینسی ترکمانی، علی (۱۳۷۹). «امنیت غذایی و برآورد آن در ایران»، مجله پژوهش نامه بازرگانی، شماره ۱۴.
۱۲. سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح (۱۳۸۵). اطلس مرزهای ایران، تهران: انتشارات سازمان جغرافیایی (انتشارات محدود و داخلی).
۱۳. سرمدی، عباس و آبید، محمد (۱۳۹۶). «الحاق ایران به سازمان کنفراس حقوق بین الملل خصوصی لاهه از منظر قدرت نرم»، دوفصلنامه قدرت نرم، سال هفتم، شماره شانزدهم، بهار و تابستان.
۱۴. سلیمانی پورلک، فاطمه (۱۳۸۶). «ایران و آمریکا در بستر تعاملات نرم افزاری قدرت و امنیت»، نامه دفاع، شماره ۲.
۱۵. شهرستانی، حسین (۱۳۹۱) حوزه خصوصی قدرت نرم دولت، ماهنامه سوره، شماره ۶۲-۶۳.

۱۶. عباسی شوازی، علی (۱۳۸۷). رابطه جغرافیا و امنیت با تاکید بر نقش و کار ویژه نیروی انتظامی، فصلنامه دانش انتظامی، سال نهم، شماره چهارم.
۱۷. عراقچی، سیدعباس (۱۳۹۳). دیپلماسی آب منازعه تا همکاری، مجله سیاست جهانی، شماره ۱۰.
۱۸. عزتی، عزت الله (۱۳۸۴). تحلیلی بر ژئوپلیتیک ایران و عراق، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.
۱۹. عیوضی، محمدرضا و پارسا، ونا (۱۳۹۲). «الگوی تحلیلی قدرت نرم و سیاست بین الملل»، دوفصلنامه مطالعات قدرت نرم، شماره ۹.
۲۰. قنبرلو، عبدالله (۱۳۹۰). «الگوهای قدرت نرم در خاورمیانه»، دوفصلنامه قدرت نرم، سال اول، شماره اول.
۲۱. مجتهدزاده، پیروز (۱۳۸۱). جغرافیایی سیاسی و سیاست جغرافیایی، تهران: انتشارات سمت.
۲۲. محسنی، بهرام و رحیمی پور، مهدی (۱۳۹۱). «تأثیر هیدروپلیتیک اروندرود بر مناسبات ایران و عراق»، مجله پژوهش های راهبردی، شماره ۴۳.
۲۳. ممتاز، جمشید (۱۳۷۶). نظام حقوقی منابع آب و آبراه های بین المللی خاورمیانه، تهران: نشر دادگستر.
۲۴. موسوی نیا، سیدعارف (۱۳۹۶). «چالش های هیدروپلیتیک مطالعه موردی ایران و عراق»، مجله تحقیقات جدید در علوم انسانی، پاییز.
۲۵. میرحیدر، دره (۱۳۸۱). مبانی جغرافیای سیاسی، تهران: سمت.
۲۶. نامی، محمد حسن و محمدپور، علی (۱۳۸۹). «بررسی هیدروپلیتیک حوضه های غرب کشور. (زاب کوچک، سیروان و الوند)»، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، بهار. تابستان.
۲۷. نای، جوزف (۱۳۸۷). قدرت در عصر اطلاعات، ترجمه: سیدمحسن روحانی، مهدی ذلفقاری، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
۲۸. نای، جوزف (۱۳۹۲). آینده قدرت نرم، ترجمه احمد عزیزی، تهران: نشر نی.
۲۹. نایینی، علی محمد (۱۳۸۹). «درآمدی بر ماهیت شناسی جنگ نرم و جمهوری اسلامی ایران»، مجله راهبرد دفاعی، سال هشتم، شماره ۲۳، بهار.